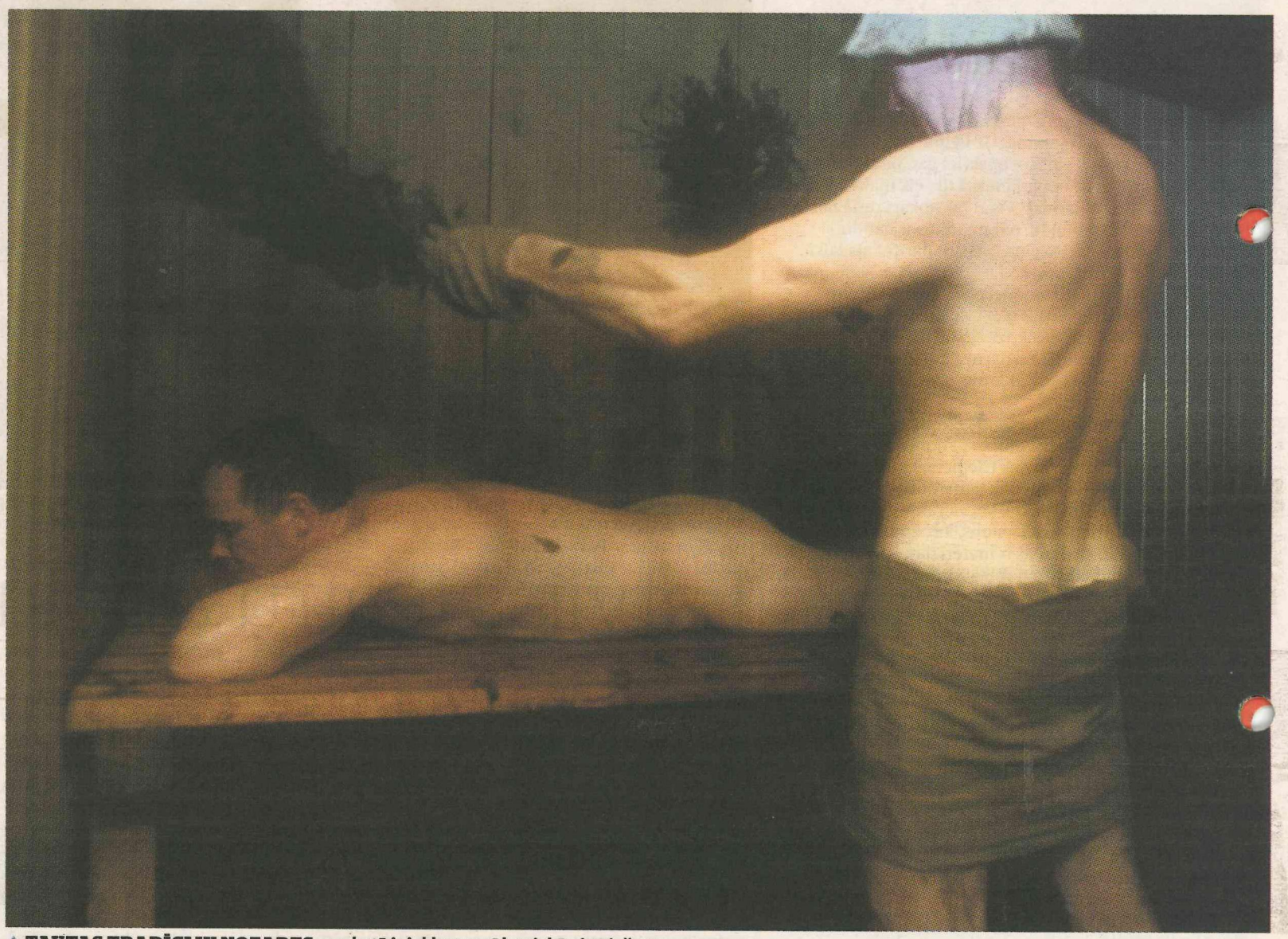
Tradīcijas, kas veido Latviju

Jāņi, rudzu maize un kapu kopšana – kas no 27 izvirzītajām tradīcijām iekļūs 12 skaitā?

Zane Radzobe

▲ **TAUTAS TRADĪCIJU NOZARES** sarakstā ir iekļauta arī latviskā pirtī iešana.

FOTO – NO *DIENAS* ARHĪVA

BEIDZIES pērn sāktā Latvijas Kultūras kanona projekta otrais posms — septiņās nozarēs atlasītas pa trīsdesmit latviešu kultūras vērtībām, kas tiek piedāvātas publiskai diskusijai. Nākamā gada janvāra beigās Kultūras kanonam jābūt gatavam. Tajā tiks iekļautas katras nozares divpadsmit kultūras un mākslas vērtības — mākslas darbi, mākslinieki, Latvijas kultūrai īpaši nozīmīgas parādības vai specifiskas tradīcijas, kuras vēlāk tiks apkopotas un aprakstītas īpašā grāmatā, «institucionalizētā kultūras atmiņā», kā raksta kanona veidotāji.

Diena iepazīstina ar Kultūras kanonam atlasīto kultūras vērtību sarakstiem. Kā pirmās — tautas tradīcijas.

Kultūras kanona ideja pēc kultūras ministres Helēnas Demakovas rosinājuma pārņemta no Ziemeļvalstīm. Piemēram, Dānijā jau vairākus gadus eksistē savs grāmatas formā izdots kanons, kurš apkopo tās kultūras vērtības, ar kurām dāņi lepojas. Citiem vārdiem, kanons pretendē apkopot vienā sarakstā tās kultūras vērtības, kas nosaka nacionālās kultūras specifiku. Kanonam nav likuma spēka — tajā iekļautās kultūras parādības netiek īpaši aizsargātas, tomēr sarakstiem ir izglītojoša funkcija. Tas ir — kanons apkopo tos faktus, kurus par latviešu kultūru būtu jāzina katram latvietim un ko popularizēs ārzemēs.

Kanonu veido septiņu nozaru — arhitektūras un dizaina, kino, literatūras, mūzikas, skatuves mākslas, tautas tradīciju un vizuālās mākslas speciālisti. Katras jomas eksperti savu sarakstu veidoja pēc atšķirīgiem kritērijiem. Dažas nozares akcentē spilgtākos mākslinieciskos sasniegumus, citas koncentrējas uz vēsturiskām vērtībām, vēl citas — mēģina atrast starp abām līdzsvaru.

Tautas tradīciju sarakstu veidoja Signe Pujāte, Dace Bula, Janīna Kursīte, Māra Mellēna, Valdis Muktupāvels, un tas, šķiet, būs vismazāk diskutablais kanona saraksts.

Tautas tradīciju nozares sarakstā ir nevis trīsdesmit, bet divdesmit septiņas kultūras vērtības. Kā prezentējot pirmo publiski apspriežamo sarakstu teica nozares ekspertu grupas vadītāja Signe Pujāte, tas tādēļ, ka trejdeviņi ir maģiski latvisks skaitlis. Tūlīt nopietnāk piebilstot, ka komisija šādā veidā cer rosināt sabiedrības aktivitāti, meklējot tās vērtības, kas būtu cienīgas ieņemt trīs atlikušās pozīcijas. Kanonā iekļautās vērtības ir «nozīmīga tautas tikumisko un estētisko vērtību krātuve. Tās raksturo mūsu savdabību Eiropas un pasaules kontekstā, tajā pašā laikā norādot uz universālām, daudzām tautām kopīgām sociokulturālām struktūrām».◆

Nākamā gada janvāra beigās Kultūras kanonam jābūt gatavam

Sarakstā iekļautās vērtības

Latviešu tautasdziesmas
Dziesmu teikšana vilcēju daudzbalsībā
Kokles un koklēšana
Tautas tērps
Lielvārdes josta
Cimdi, cimdu raksti
Arheoloģiskās rotas
Latgales podniecība
Rudzu maize
Jāņi
Talkas
Kāzas
Krustabas
Bēres
Kapu kopšanas tradīcija
Tautas kristietības tradīcijas — maija dziedājumi pie krusta un mirušo ofīcijs
Tautas stāstīšanas tradīcijas
Pasakas
Tautas ticējumi
Sakāmvārdi
Mīklas
Suitu kultūras telpa
Lībiešu tradicionālā kultūra
Folkloras kustība
Dziesmu svētki
Pirts
Puķu audzēšanas un dāvāšanas tradīcijas

Kā izvēlējās faktus

VALDIS MUKTUPĀVELS
Kanons ir mainīgs, katram būs savs, tāpēc galvenais man liekas tas, kas šim kanonam ir speciāls. Kanonā ir tādi darbi, kam ir dziļums — tie nav tikai reakcija uz kādu notikumu, bet var būt produktīvi arī nākotnē. Tiem nav obligāti jābūt vispārēji akceptētiem vai ļoti populāriem, jo kanons savā veidā definē, uz ko tiekties. Protams, jābūt kādam latviešu kultūrai raksturīgam izteiksmes veidam, bet tās ir vispārcilvēciskas vērtības. Spriest bija ļoti grūti, bet mēs nemēģinājām veidot kanonu pēc mākslīgas definīcijas, tāpēc to veido ļoti dažādas lietas. Droši vien būs reakcija: kāpēc tas nav iekļauts? Jo katram jau ir savs kanons, un lietu, ko iekļaut, ir tik daudz.

SIGNE PUJĀTE
Mēs bijām diezgan mierā ar to, kas izdarīts. Protams, tagad lasot komentārus, redzam, ka parādās arī citas tradīcijas, kas cilvēkiem tuvas. Kanonā patlaban ir arī tradīcijas — milzīgas sistēmas, piemēram, Jāņi, kur varētu izcelt atsevišķi neskaitāmus tradīciju līmeņus. Sākumā domājām iekļaut personības, piemēram, Krišjāni Baronu, bet nonācām pie secinājuma, ka tās tomēr būs tradīcijas. Nevaru teikt, ka izsvērt bija viegli, bet lielu strīdu mums arī nebija. Uzsvars tiek likts uz roku darbu un tautas radošo garu. Aprakstiem gribam pievienot arī literatūras sarakstus, lai cilvēki, kas grib ko jaunu uzzināt, zinātu, kur meklēt.